# اختلاف روایت حفص و ابوبکر در موارد مبتلا به، دلیلی بر تعدد قرائات

از عجائب نکاتی که جدیدا به آن رسیدم این بود: خیلی جالب است. در زمان ما معروف است و می‌گوییم در شرق بلاد اسلام قرائت عاصم را می‌خوانیم. خب قرائت عاصم را چه ولو می‌اندازند. یکی ازنکاتی که در قرائت عاصم خیلی جالب است، این است؛ صفحاتی که برای یک دلیل بر قرائات ایجاد کرده بودم، به بیست و سه دلیل رسیده. یکی از آن‌ها همین است. نکاتی ظریف است که برای کسانی که می‌خواهند تحقیق کنند خیلی مفید است. چشم ها در موارد محل ابتلاء تیز می‌شود. فوری همه از آن نمی‌گذرند. محل ابتلاء کجا است؟ جایی است که باید در نماز بخوانیم. محل ابتلاء وضو و غسلی است که فقها باید فتوا بدهند و باید متشرعه به آن عمل کنند. جالب این است که این آقای عاصم که قاری سبع است، در مهم‌ترین موارد اختلاف قرائت ندارد. یعنی راویِ او دو جور نقل کرده‌اند. خود این دلیل بر این است که نزد آن‌ها و فقهای بعد از آن‌ها هر دو را لازم می‌دانستند. نه این‌که بگویند عاصم هیچ است. یعنی عاصم هر دو را گفته، نه این‌که بگوییم عاصم قرائتی ندارد. قرائت اصطلاحی یعنی «ما اتفق الرواة».

خب مثال‌های آن چیست؟ «وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ[1]»، قرائت عاصم چیست؟ حفص می‌گوید عاصم برای من «ارجلَکم» خواند، ابوبکر ابن عیاش می‌گوید عاصم برای من «ارجلِکم» خواند. ببینید در آیه وضو به این مهمی، عاصم قرائت ندارد. قرائت به‌معنای اصطلاحی مراد است. یعنی «ما اتفق الرواة». عاصم قرائت ندارد، روایت دارد. این‌ها خیلی مهم است. خب چرا سر و صدای آن در نیامد؟! یعنی بگوییم ای آن درست است ای آن. مرحوم آقای شهیدی گفتند شاید یکی از ادله ای که قبل از قرن دهم شیعه مدافع قرائت ابوبکر بودند، به‌خاطر این است که «ارجلِکم» خوانده است. درحالی‌که به این صورت نیست. اصلاً فضا این نبوده. این یک مورد.

آیه بعدی: «وَلا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ[2]»، «يَطْهُرْنَ» ای «یطهّرن»؟ طهر کافی است ای باید غسل هم بکند؟ قرائت عاصم چیست؟ حفص می‌گوید عاصم برای من خواند «حتی یَطهُرن»، ابوبکر بن عیاش می‌گوید عاصم برای من «حتی یطهّرن» خواند. در این آیه به این مهمی عاصم که قرائت واحد ندارد. درحالی‌که محل ابتلاء است. یعنی همه چشم ها تیز می‌شود که عاصم چه می‌خواند. خب چشم ها تیز شود، چون در آن زمان برای آن‌ها واضح بوده که عاصم در این‌جا دو مختار داشته است. همان‌طوری که قرطبی می‌گوید. قرطبی در مقدمه تفسیرش می‌گوید: خود این هفت تا خودشان چقدر مختار دارند! لازم نکرده هر قاری یک مختار داشته باشد. بلکه به تناسب ها اختیاراتی دارد. این محل ابتلاء بودن خیلی مهم است.

مورد بعدی سوره مبارکه توحید است. «وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ[3]». عاصم در اینجا قرائت ندارد. بلکه روایت دارد. حفص می‌گوید عاصم برای من «کفوًا» خواند، ابوبکر ابن عیاش می‌گوید برای من «کفُؤا» خواند. مجمع البیان را نگاه کنید. روشن است. سوره توحیدی که مرتب تکرار می‌شود! معلوم می‌شود که عاصم هر دوی آنها را گفته است و دو مختار داشته است.

موارد دیگر: «لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِيَ دِينِ[4]». متشرعه مرتب چهار قول را می‌خواندند. الآن علامه می‌گوید «احب القرائات»، مالفتح الله در خلاصه المنهج فرمودند قرائت ابوبکر در غایت شهرت است. خب یعنی آن هایی که آن قرائت را می‌خواندند با ما فرق می‌کردند. ما می‌خوانیم «لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِيَ دِينِ»، اما آنها همین قرائت عاصم را از طریق ابوبکر به این صورت می‌خواندند: «لَكُمْ دِينُكُمْ وَ لِي دِينِ». قرائت عاصم دو راوی دارد؛ ابوبکر بن عیاش می‌گوید «و لی دین»، حفص روایت کرده «و لِیَ دین». ریز به ریز اینها روشن و منضبط است.

«وَ اللَّهُ يَقْبِضُ وَ يَبْصُطُ[5]» که در رسم المصحف به صاد نوشته شده است. قرائت عاصم کدام یک از اینها است؟ در مصحف که با صاد نوشته شده؟! ما که الآن حفص می‌خوانیم کدام یک را می‌خوانیم؟

شاگرد: به سین می‌خوانیم.

استاد: چرا به سین می‌خوانیم؟ چون در مصحف بالای آن «س» نوشته شده است. به ما هم می‌گویند وقتی بالای صاد، «س» نوشته شده است، یعنی شما به سین بخوانید. اگر زیر آن نوشته شده بود، اولویت با صاد است. در مصحف سین بالای صاد است. چرا قرائت عاصم را با سین می‌خوانیم؟ چون ما به روایت حفص می‌خوانیم. حفص می‌گوید عاصم برای من «یبصط» را با سین خواند. اما همینجا ابوبکر ابن عیاش می‌گوید عاصم برای من با صاد خواند. یعنی در «یبصط» عاصم قرائت ندارد. در «وَ زادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَصْطَةً[6]» هم به همین صورت است. چون مصحف ما روایت حفص است، در ضبط المصحف به روایت حفص «س» بالای آن است.

همینجا اگر مصحف ابوبکر که در سعودی چاپ شده را نگاه کنیم، دیگر بالای آن «س» نیست. چون روایت شعبه ابن عیاش است، او که از عاصم صاد را نقل می‌کند. لذا در آن جا «س» بالایش ندارد. قبلاً رجوع به «س» آن آخر کار، عرض شد. در مصحف‌های ما، آن آخر ندارد چون سبع صغری است. بعضی از مصاحف هست که زیر «المصیطر»، سین گذاشته چون سبع کبری است. در اینباره قبلا صحبت شد.

---

[1] المائده ۶

[2] البقره ۲۲۲

[3] الاخلاص ۴

[4] الکافرون ۶

[5]البقره۲۴۵

[6]الاعراف ۶۷

---

بازبینی #2
ایجاد شده 2 مه 2024 12:14:10 توسط ... .
به روزرسانی شده 6 ژوئن 2024 12:09:43 توسط ... .